

Bilim Nedir? Ne Değildir?

***‘Bilim kimilerine göre yüce bir tanrıçadır,
kimileri içinse tereyağı sağlayan bir
inek.’***

Friedrich Von Schiller

Bilimin tanımı ve Kökeni

Bilim Nedir? Sorusu yıllardır bilim insanlarının ortak bir karara vararak cevaplamada zorluk çektiği sorulardan olmuştur. Bu zorluğun nedenleri arasında;

- Bilim donmuş, dural (statik) bir konu değil, sürekli ve artan bir hızla gelişen, değişen bir etkinliktir.
- Bilim inceleme konusu ve yöntemi yönünden kapsamı ve sınırları kesinlikle belli bir etkinlik değil, çok yönlü, sınırları yer yer belirsiz, karmaşık bir oluşumdur.

Bilim adamlarına göre bilim;

- Bilim kavramı geçmişteki anlamını büyük ölçüde Aristo'ya borçludur. **Aristo'ya göre bilim;** Bir nesneyi var eden sebebi bilmektir.
- **Einstein'a göre bilim;** Her türlü düzenden yoksun duyu verileri (algılar) ile mantıksal olarak düzenli düşünme arasında uygunluk sağlama çabasıdır.
- **Russell' göre bilim;** gözlem ve gözleme dayalı uslama (akıl yürütme) yoluyla önce dünyaya ilişkin olguları, sonra bu olguları birbirine bağlayan yasalar bulma çabasıdır.

BİLİM NEDİR?

- Bilim, latince **scientia** (BİLGİ) sözcüğünden türemiştir;
- Gözlemlenebilir fiziksel kanıtlarla doğanın ve doğal olayların işleyişini anlamak ve anlaşılır kılmak için yapılan düzenlenmiş insani çabayı ifade eder.
- Bu işlem, doğal olayların doğrudan gözlemlenmesiyle ve/veya doğal olayın kontrollü ortamlarda tekrarlanarak denenmesiyle yürütülür.

Sözlükte?

- Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, ilim.
- Genel geçerlik ve kesinlik nitelikleri gösteren yöntemli ve dizgesel bilgi.
- Belli bir konuyu bilme isteğinden yola çıkan, belli bir amaca yönelen bir bilgi edinme ve yöntemli araştırma süreci.

BİLİM NE DEĞİLDİR?

- Pek çok tarihçi Modern Bilimin Galileo Galilei (1564-1642), Johannes Kepler (1571-1630) ve Francis Bacon (1561-1626) tarafından 16. yy dan sonra başlatıldığı görüşündedir.
- Bu dönemle birlikte daha önceki skolastik düşünce şekli bırakılmış, deney ve gözlemlerle elde edilen bilgilerin genelleme veya teorileri doğrular veya çürütür nitelikte olması niteliğine kavuşmuştur.

BİLİM NE DEĞİLDİR?

- Bilim, bir sanat türü veya teknoloji değildir.
- Sanat, duygu ve düşünceleri aktarmak için kullanılan yöntem ve tekniklerdir. Sanat aynı zamanda estetikdir.
- Diğer taraftan bilim, doğa hakkında gösterilebilir, tekrar edilebilir sonuçlara varmak için kullanılır. Estetik olması veya duygu ve düşünceleri aktarması gerekmez.

BİLİM NE DEĞİLDİR?

- Pek çok kişi bilim ve teknolojiyi birbirine karıştırır.
- Teknoloji, edinilen bilgilerin kullanılması sonucunda günlük yaşamımızı iyileştirmeye yönelik uygulanan teknik ve icatlardır.
- Bilimsel yöntemlerin sıklıkla yüksek teknoloji gerektirdiği doğrudur.. ancak, bu bir zorunluluk değil, sadece gerekliliktir.
- Örnekleme gerekirse, tekerlek bir teknolojidir. Tekerlekler üstünde giden bir cisimin daha az sürtünme kuvvetine maruz kaldığı ise bilimdir.

BİLİM NE DEĞİLDİR?

Bilimle Teknoloji arasında tabii bir döngüsel bir ilişki vardır; bilimsel çalışmalar uygulamaya elverişli bilgi üreterek teknolojik gelişmeye yol açarken, teknolojik gelişmeler de bilimsel araştırmanın daha uygun şartlarda yapılmasını sağlayarak bilimsel gelişmeyi hızlandırmaktadır.

Bilim mi teknolojiye yön verir yoksa teknoloji mi bilime yön verir?

BİLİM NE DEĞİLDİR?

- Her zaman olmasa da genellikle bilimsel bulguların teknolojik sonucu olur.
- Doğadaki kuş çeşitlerini sınıflandırmak bilimsel bir çabadır ama teknolojik bir sonucu olmaz.
- Süper iletkenlik hakkında yeni teoriler geliştirilmesi ise daha hızlı mikroçipleri mümkün kılar.

BİLİM NE DEĞİLDİR?

- Bilim gerçeğin ta kendisi veya kesinlik değildir.
- Bilim adamları "gerçeği" aramakta ve test etmekte olduklarını kabul etselerde, gerçekleri "üretmez" veya bilmezler.
- Bilim adamları tezler, teoriler önerir ve bunların doğruluğu veya yanlışlığını sınırlar. Sınanmış veya doğrulanmış teorilerin yanlış veya eksik yönlerini bulmaya çalışır, bunların yeniden gözden geçirilmesini, gerekirse değiştirilmesini sağlarlar.

BİLİM NE DEĞİLDİR?

- Bilim bir DİN veya İNANIŞ değildir.
- Dinler insanın varoluş nedenini, ruhunu, ölümden sonrasını, yaratana karşı adanmaları gibi konuları inceler.
- Bilim ise, FİZİKSEL OLARAK algılanabilen evrenin kökenini, yapısını ve doğasını anlamaya/açıklamaya çalışır.

- Bütün hakikatleri keşfettikten sonra anlamak kolaydır; önemli olan keşfetmektir. (Galileo Galilei)

Geçmişten günümüze bilime bakış açısı;

Geleneksel Bilim Anlayışı:

- Bilim sadece bilimsel bilgiden oluşur.
- Bilim deney yapmaktır.
- Bilimin amacı kesin doğruları bulmaktır.

Çağdaş Bilim Anlayışı:

- Bilim doğa hakkında öğrenmemiz için bilgilerimizin organizasyonudur.
- Bilim bulunanların bir araştırmasıdır (süreçtir).
- Bilim birçok disiplin ve yöntemden oluşur.
- Bilimin yaratıcılığı ve devamlılığı insanın parçasıdır (Bilim yaşamdır).

Geçmişten günümüze bilim insanlarının rolü;

Geleneksel Bilim İnsanı Anlayışı:

- Bir bilim insanı bilimsel iddiaları yalnızca deneysel kanıtlarla değerlendirir.
- Bilim insanının bütün çalışmalarında açık fikirli ve objektif olduğu kabul edilir.
- Bilim insanı kesin gerçekleri keşfetmek için çalışır.
- Bilim insanları kuramsal bilimin dışındaki herhangi bir şeyden etkilenmekten kaçınmalıdır.
- Bilim insanları duyularıyla algıladıkları verileri kesin olarak rapor etmelidir.

Geçmişten günümüze bilim insanlarının rolü;

Çağdaş Bilim İnsanı Anlayışı:

- Bilim insanı meraklıdır.
- Bilim insanı hayal gücü ve yaratıcılığını kullanarak bilimsel çalışma yapar.
- Bilim insanı ilk bilgileri, gözlemleri, mantığı ve sosyal unsurlara dayalı olarak yorumlar.
- Bilim insanı ilk bilgileri, gözlemleri, mantığa dayalı olarak oluşturur.
- Bilim insanları geçmiş araştırmalardan etkilenir.
- Yeni bilgilerle eski bilgileri harmanlar.

Sizce Bilim insanı?

BİLİMSEL BİLGİ NEDİR?

- Bilimin gözleme, deneye ve akla dayanarak elde ettiği bilgiye **bilimsel bilgi** denilmektedir.
- Bilimsel bilgiler, fen bilimlerinin içerdiği geçerli ve dayanıklı bilgiler olup, olgusal önermeleri, genellemeleri, hipotezleri, teorileri, ilke ve yasaları içerir.

- **Kuram (Teori):** Güncel kanıtlara dayanan akla en uygun (mantıklı) açıklamaları temsil eden ve kanıtlarla desteklenen üst düzey açıklama birimi. Örneğin; atom teorisi, görelilik kuramı
- Gerçeklikleri kesinleşmediği sürece, teorilerin gelecekte bir gün “öyle sanılıyordu” ifadesiyle anılma ihtimalleri çok yüksektir.
- **Olgu:** Doğrudan ya da dolaylı gözlem sonucunda saptanan ve herkes tarafından aynı şekilde gözlenebilen gerçeklere olgu denir. Bilimsel olgular, doğrudan gözlenebilir ve istenildiğinde tekrar gösterilebilir özelliklere sahiptirler. Örneğin bakırın elektriği iletmesi bir olgudur.

- **Yasa (Kanun):** Tekrarlanan gözlem ve deneylerle, aynı şartlarda aynı sonuçları verdiği kesin olarak belirlenen, akla ve mantığa uygun, genel kaniya göre kabul görmüş, değişmez nitelik kazanmış, yanlış olma olasılığı olmayan gerçek bilgiye denmektedir.
- Yani yasalar “günümüz şartlarındaki” en gerçek değişmezlerdir ve bunların ilerde değişmemesinin de hiçbir garantisi yoktur.
- **Bilimsel yasanın özellikleri :** Bilimsel yasalar kaçınılmaz, tümel (üniversal), basit , sarsılmaz (determinist) ve matematik dille ifade edilebilir ilişkilerdir.

- Doğa yasalarının bazıları mekanik, bazıları fiziko-kimyasal, bazıları biyolojiktir. Bilimsel yasalara örnek olarak; suyun kaldırma kuvveti, yerçekimi kanunu, Mendel kanunu, Newton'un hareket kanunu verilebilir.
- İnsanlarla ilgili bilimlerde psikolojik ve toplumsal yasalardan bahsedilmektedir. Ancak burada yasa koymak çok zordur; çünkü olaylara etki eden maddî ve manevî bir çok etken vardır.
- Ancak toplumsal olaylarda da istatistiksel olarak bazı olaylar arasında bağlantılar bulup bunu toplumsal yasa olarak sunmak mümkündür.

- **Hipotez (öneri niteliğinde açıklama):** Bir takım olguları açıklama özelliği taşıyan, doğru görüldüğü halde doğruluğu henüz bilinmeyen önermelerdir.
- Bir önermenin hipotez olarak sayılabilmesi için iki özelliği taşıması gerekir:
  - Doğru olup olmadığının henüz bilinmemesi
  - Doğrudan test edilebilir olmaması
- Kanserin nedeni nedir? (Sigara, alkol, hava kirliliği, stres, endişe, kalıtsal özellikler, virüsler vb.)

- Bir kişi ortaya çıkıp şu şöyledir derse ortaya atılan şeye hipotez denir.
- Bu kişinin hipotezi eğer birçok kişi tarafından onaylanmışsa **teori** haline gelir.
- Daha sonra bu konu artık yorumlanamayacak hale geldiyse **kanun (yasa)** olur. Ancak kimse bu konu da kimse bunu çürütecek tekbir söz bile söyleyemezse kanun olur.
- Suyun kaldırma kuvveti : Bir tahtayı suya atın yüzer. Buna kimsenin itirazı var mıı?
  - Yook.. o zaman bu bi bilimsel yasadır.

- **Bilinmesi gerekenler!!!!**
- Sosyal bilimlerde yöntem sıkıntısı yüzünden teori enflasyonu vardır. Ancak, modern fizikte, kimyada ya da biyolojide böyle bir durum pek söz konusu değildir.
- Her teorinin deney öncesi birtakım kabulleri olur. Işık hızı aşamaz gibi. Bu kabuller yanlışlanırsa o teori temelden yıkılır. Ancak, unutmamalı ki, bilimsel bir teori, mümkün olan en az kabulle en fazla olguyu açıklamaya çalışır.

- **Bilinmesi gerekenler!!!!**
- Bir bilimsel yasa, bir olgu (ya da olgular seti) hakkında çok net ama dar bir tanım verirken; bir teori, mümkün olan en çok olgu hakkında bütünsel bir açıklama verir. Kısaca, yasa bir olguyu tanımlar, teori birçok olguyu açıklar.
- Yasa-teori ilişkisi ise şöyledir: Bir teori, mevcut bilimsel yasalara uymak zorundadır. Örneğin, bir fizik ya da kimya teorisi, fizik ve kimya yasalarına aykırı olamaz.

- **Bilinmesi gerekenler!!!!**
- Araştırma sonucunda elde edilen ölçümler hipotezi desteklerse, bu, teori lehine olur; desteklemezse, önce araştırmadan şüphe edilir.
- Araştırma doğru yapılmış ve aynı hipotez birçok farklı araştırmacı tarafından yine desteklenmemiş olursa ne olur?
- Bu durumda ya teori yanlıştır ya da teoriden hipoteze giden süreçte bir mantık (indirgeme) hatası vardır.

- **Bilinmesi gerekenler!!!!**
- Diyelim ki mevcut teori, kendisinden üretilen bir hipotezin vesile olduğu ya da bir şekilde ortaya çıkmış yeni bir olguyu açıklayamıyor; bu durumda teori hemen çöpe mi atılır?
- Hayır. Sadece rakip bir teori (hatta teoriler) için fırsat ortaya çıkmış, yani eski teorinin paradigması sarsılıyor demek olur.

- **Bilinmesi gerekenler!!!!**
- Yeni bir teori olgunlaşıp ortaya çıkar, eskisinin zaten başarıyla açıkladığı olgularla birlikte, açıklayamadığı olguları da mümkün mertebe açıklayabilirse o zaman eski teori terk edilir. Yani bilimde teorisiz kalınmaz.
- Çünkü bilim, teoriyle başlar ve hep teoriye geri döner. Kimi zaman geri döndüğü teori ile yola çıktığı teori farklılaşır.
- **Aslına bakarsanız her bilim insanının amacı bu farkı yaratmaktır.**

- Deniz kenarında oynayan, arada bir daha düzgün bir çakıl bulup oyalanan bir çocuk gibiyim... oysa önümde büyük hakikat okyanusu keşfedilmeden duruyor. (Isaac Newton)

- **Bilimsel Yöntem (Süreç)**
- Bilimsel süreç becerileri bilim insanlarını bilgiye ulaşmada ve bilgiyi işlemede kullandıkları yol ve yöntemlerdir.
- Bilimin yapısını ve işlevini daha iyi anlamak için bilimin yöntemsel basamaklarının iyi bilinmesi gerekir.
- Bilimsel bilginin en önemli özelliği bu basamaklardan geçerek oluşmasıdır.

• **Bilimsel Yöntem (Süreç) Basamakları**

1. Gözlem Yapma
2. Ölçme
3. Sınıflama
4. İletişim Kurmak
5. Çıkarım Yapmak
6. Tahmin Yapmak
7. Değişkenleri Belirleme ve Kontrol Etme
8. İşevuruk (Operasyonel) Tanımlama
9. Hipotez Kurma
10. Verileri Yorumlama ve Sonuç Çıkarma
11. Deney Yapma

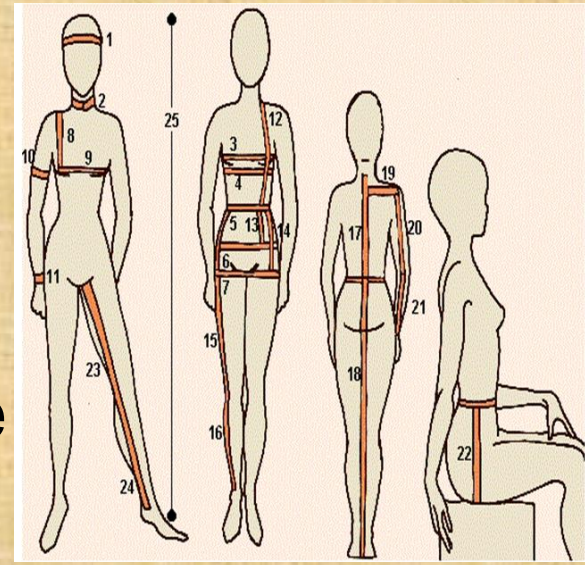
1. Gözlem Yapma

- Bilimsel sürecin ilk basamağıdır.
- Bilim, nesnelere ve olayları gözlem ile başlar.
- Beş duyu organı kullanılarak (herhangi biri yada kombinasyonları) bir nesnenin ya da olayın özellikleri belirlenmeye çalışılır.
- Duyu organlarına destek olmak için araç gereç kullanılması gerekebilir. Örneğin mikroskop veya teleskop kullanımı...

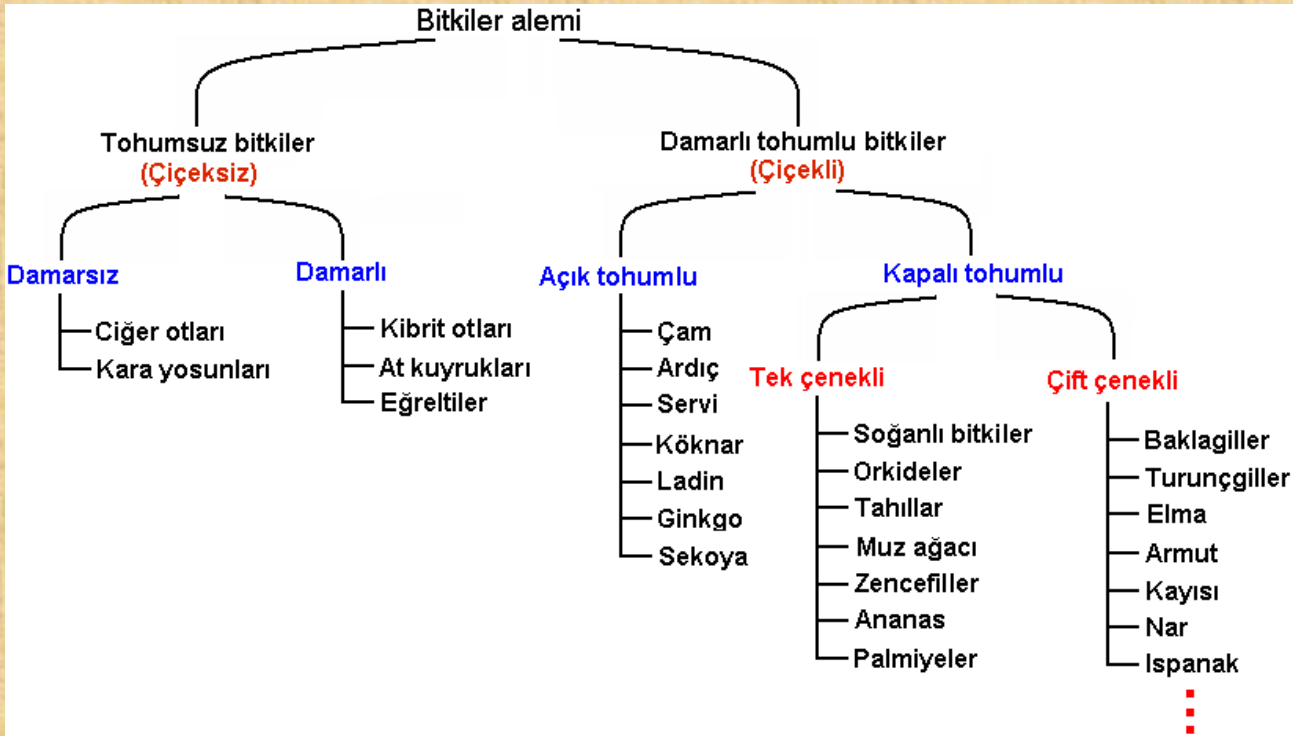
2. Ölçme

- Ölçme işlemi, temel anlamda nesnelerin özelliklerinin standart yada standart olmayan birimlere göre karşılaştırılmasıdır.
- Örneğin bir nesnenin uzunluğu metre açısından, bir nesnenin kütlesini gram cinsinden ifade edilmesi olayıdır. Burada metre ve kilogram belli bir referans sisteminin standardıdır.
- Ölçümler, gözlemleri daha hassas yapmak için kullanılır. Yani objenin tanımlanmasında sayıların kullanılmasıdır.

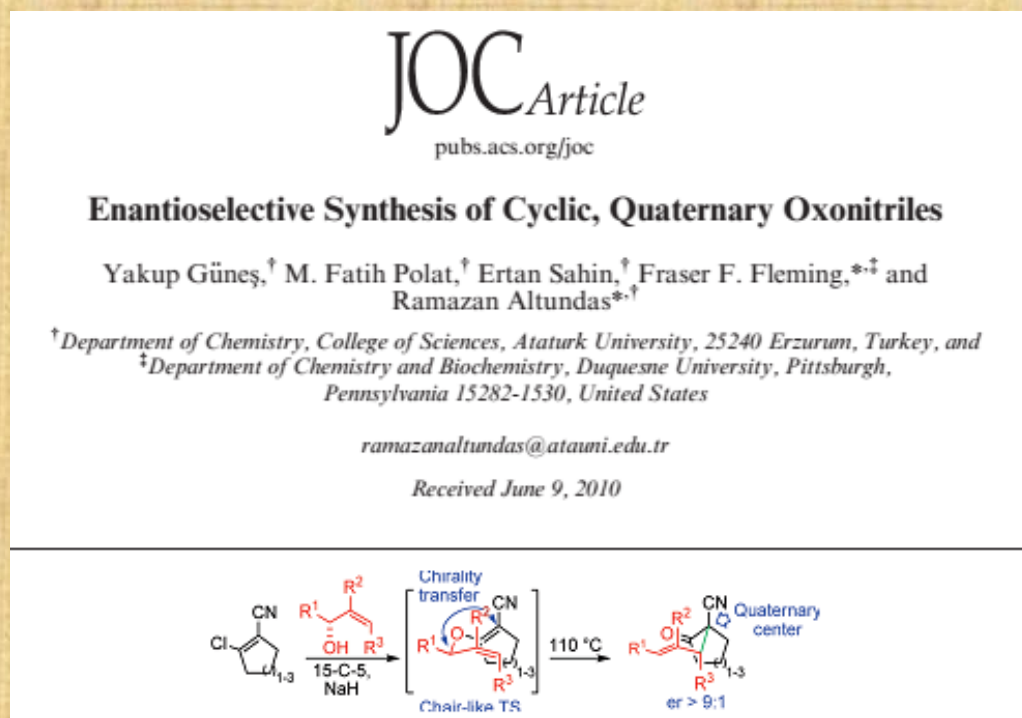
3. Sınıflama

- Sınıflama gözlenebilir özellikleri esas alınarak nesnelere ya da olayları gruplama işidir.
- Sınıflama yapılması nesnelere benzer özellikleri üzerine odaklanma, nesnenin en önemli özelliğini ve fonksiyonunu anlamada yardımcı olur.

4. İletişim Kurmak

- Gözlemler sonucu elde edilen verileri diğer insanların anlayabileceği çeşitli bilgi formlarına (bilimsel dergi, toplantı, seminer) dönüştürmedir.
- İletişim sayesinde bilginin sürekli incelenmesi, gelişimi ve bilimsel bilginin kullanışlılığı sağlanmış olur.

5. Çıkarım Yapmak

- Bir gözlemden bir sonuca veya genellemeye varmadır.
- Sonuç çıkarma, insanların bir şeyin niçin olduğu hakkında yaptıkları en iyi tahmindir.
- Çıkarım yapan kişiden kanıt istenir.
- Dersten ya da ödevden düşük not alan öğrencilerin yaptıkları çıkarımlar...

6. Tahmin Yapmak

- Gözlemler sonucu elde edilen verilere dayalı olarak gelecekteki muhtemel olayları veya bunların sonuçlarını kestirmektir.
- Gelecek zaman için tahmin yapılabilirdiği gibi şu anki durum geçmiş zamandaki bir örnekle değerlendirilebilir.
- Çıkarımlar, geçmişte gerçekleşmiş olayın muhtemel açıklamaları iken tahminler, gelecekte olması muhtemel durumlarla ilgilidir.

7. Değişkenleri Belirleme ve Kontrol Etme

- Değişkenleri belirlemek, deney yapmada merkezi bir role sahiptir.
- Kontrol edilmesi veya sabit tutulması gereken verileri tanımlama önemlidir.
- Genellikle olayları etkileyen bir çok değişken vardır.
- Gözlemlediğimiz bir sonucun nedenlerini tam olarak bulmak istiyorsak ya da bir değişikliğin sonucunu merak ediyorsak, diğer değişkenleri sabit tutmamız gerekir.
- **Bir deney yapılırken hangi değişkenler deneyin sonucuna etki edebilir?**

8. İşevuruk (Operasyonel) Tanımlama

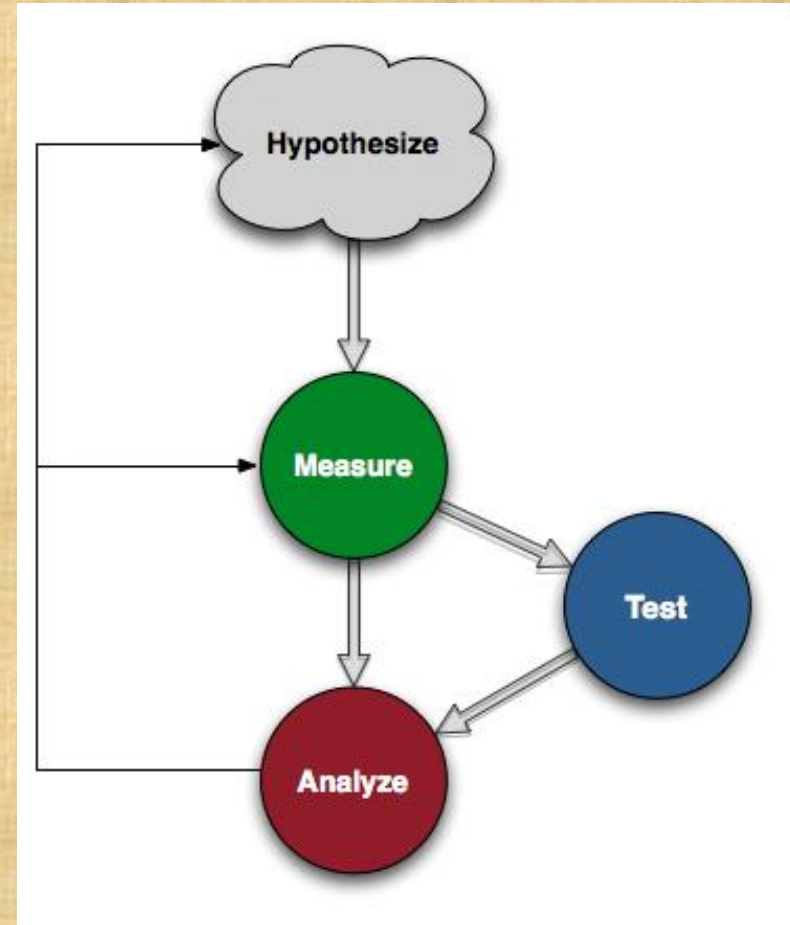
- Kavramların formal tanımlarını ezberlemek yerine, kendi tecrübe ve gözlemlerinden elde ettikleri bilgiler doğrultusunda, kendi tanımlarını oluşturmalarıdır.
- Yaprak kavramını bitkilerin yaşamındaki işlevlerini dikkate alarak “bitkinin akciğerleri” şeklinde tanımlamaları operasyonel tanımlamaya örnek olarak verilebilir.

9. Hipotez Kurma

- Hipotez kısaca doğruluğu bir araştırma ya da deney ile test edilmeye çalışılan öngörülere, denencelere denir.
- Hipotezler, araştırma sürecinde elde edilen verilerin yorumlanmasında ihtiyaç duyulan ilave verilerin neler olduğu hakkında ve hangi veriler üzerine odaklanılması gerektiği konusunda bilim insanlarına rehberlik ederler

10. Verileri Yorumlama ve Sonuç Çıkarma

- Verileri yorumlama süreci verileri kaydetme süreci ile ilgilidir. Sistematiik olarak kaydedilmiş verilerden sonuca ulaşmak daha kolaydır. Bu amaçla tablolar, şekiller ve grafikler kullanılır.
- Sonuç çıkarma, gözlemlerden ve deneyimlerden bir sonuca ve genellemeye varmadır. Bu genellemeler önceki bilgilerdeki eksiklikleri ve yanlışlıkları gidermek amacıyla kullanılır.
- İki tür sonuç çıkarma vardır. Bunlar Tümevarım (Özelden genele) ve tümdengelim (genelden özele) dir.

11. DeneY Yapma

- DeneY yapma değişkenleri değiştirme ve kontrol etme sũrecidir. Bu sũreç diğer tũm sũreçlerle birleşir.
- Gereкли araç gereci beceriyle kullanarak uygun bir dũzenek kurmayı, değişkenleri değiştirip kontrol ederek veriler elde etmeyi, bu verileri kaydedip değerlendirerek model oluşturmayı, verileri yorumlamayı, sonuca varmayı ve yapılanları raporlaştırmayı içerir.

- Dünyada bilim insanlarının araştırmayacağı hiçbir alan yoktur. Yanıtlanmamış bazı sorular hep olacaktır. Genel olarak, henüz sorulmamış sorular vardır... (Linus Pauling)

- **Bilgi Nedir?**
- İnsanoğlu kendi dışındaki nesnelere algıladığı gibi, kendi iç dünyasını da algılar. İnsandaki bu algılama ve tanıma etkinliğine "bilme", elde edilene de "bilgi" denir.
- Bilginin oluşumunda iki öğe vardır. Bunlardan birisi algılayan, bilen, yani insandır. Diğeri ise bilinen, araştırılan, kendisine yönelinen şeydir.

- **Bilgi Nedir?**
- Bilgi edinme eyleminde bilene süje (özne), bilinene ise obje (nesne) adı verilir.
- Bilgi süje ile obje arasındaki bir ilişki sonucunda ortaya çıkar.
- Bilgi edinme yalnızca algıya dayanmaz, düşünme de bilgi edinme yollarından biridir. Hem gerçek olanları hem de gerçek olmayanları içine alır.

- **Bilgi Tek Çeşit midir?**
- **Tek Çeşit Değilse Türleri Nelerdir?**

• **Bilgi Türleri**

1. Gündelik (Ampirik, Düzensiz) Bilgi
2. Dini Bilgi
3. Sanat Bilgisi
4. Teknik Bilgi
5. Bilimsel Bilgi
6. Felsefe Bilgisi

1. Gündelik (Ampirik, Düzensiz) Bilgi

- Gündelik yaşantı sırasında elde edilen bilgilerdir.
- Sistemli bir çalışma ya da laboratuvar ortamında bir deney yapılmadan elde edilir.
- İnsanın pratik ihtiyaçlarını en kestirme yoldan karşılamak düşüncesinin bir ürünüdür.
- Gündelik bilgimiz çoğu kez sıradan olaylara dayanır ve algılarımız yoluyla elde edilir.

1. Gündelik (Ampirik, Düzensiz) Bilgi

- İlk medeniyetlerden bu yana insanlar bu tür bilgileri kullanarak yaşamlarını kolaylaştırmışlardır.
- Örneğin tahtanın suda yüzebildiğini defalarca görmeleri ve denemeleri sonucunda, tahtanın neden yüzdüğünü açıklayamamaları da kayıklar yapmış, ırmakları, gölleri ve denizleri aşmışlardır.
- Yine birkaç defa yeşil elmanın ekşi olduğunu görmüş "Yeşil elmalar ekşidir." genellemesine ulaşmışlardır.

1. Gündelik (Ampirik, Düzensiz) Bilgi

- Gündelik bilgide insan deneme yanılma yoluyla birtakım genellemelere ulaşır. Örneğin "Papatya öksürüğe iyi gelir." bilgisine bu sayede ulaşırız. Papatyanın öksürüğe neden iyi geldiğini ne kullanan, ne de öneren bilmektedir.
- İnsan, bulutların yoğunlaşması ve havanın kararması sonucunda yağmurun yağdığını gözlemler. Bu durumu her gözlemlediğinde şemsiyesini alarak sokağa çıkması gerektiğini öğrenmiştir. Bunlar gündelik bilgiye örneklerdir.

1. Gündelik (Ampirik, Düzensiz) Bilgi

- Gündelik Bilginin Özellikleri:
- Kişisel deneyime dayalı öznel bir bilgi türüdür.
- Amaçlı değildir.
- Yöntemsizdir.
- Genel-geçer değildir.
- Yararlı olmasının yanı sıra kesin bir doğruluk taşımadığı için yanıltıcı da olabilir.
- Günlük algılara dayanır.

2. Dini Bilgi

- Doğaya ve insana dair her olayı kutsal bir ilkeye yanarak açıklayan bilgi türüne dinsel bilgi denir.
- Dinsel bilgi kaynağını kutsal kitaplardan, vahiylerden alır.
- Bu bilgiler sorgulanmaz, inanç yoluyla kabul edilir; yani dogmatiktir.
- Suje ve obje arasındaki ilişki inanç ve sezgi yoluyla sağlanır.
- Fizik yasalarının ötesinde bir yaklaşım olduğu için **fizikötesi** bilgiler olarak da değerlendirilir.₅₃

2. Dini Bilgi

- Dini bilginin temel mantığı; evreni ve beni yaratan Tanrı, en doğru bilgiye sahiptir biçimindedir.
- "O hâlde doğru bilgi için onu dinlemeliyim, ona yönelmeliyim." düşüncesi ortaya çıkar.
- Dini bilginin doğruluk değeri nesnesine uygunlukta ya da doğaya uygunlukta aranmaz.

2. Dini Bilgi

- Doğa, dini bilgiye uymuyorsa, yanlış o bilgide değil, doğanın kendisinde aranır.
- Dini bilgi, sistemattır. Dünyaya özgün bir bakıştır. Kendi içinde mantıksal bir tutarlılık taşımaktadır.
- Düzenleyicidir ve yaptırım gücüne sahiptir.

2. Dini Bilgi

- Dini Bilginin Özellikleri:
- Dogmatiktir.
- Eleştiriye kapalıdır.
- Davranışı belirler.
- Değişmelere kapalıdır.
- İnanç ile bilinir, iman ile kabul edilir.
- Doğruluğu ispatlanamaz.

3. Sanat Bilgisi

- Bireyin, güzeli ifade etmek yolunda hayal gücünü duygularını da kullanarak estetik bir nitelik ya da değere sahip ürünler ortaya koymasına sanat denir.
- Sanat üretiminin amacı "güzel" ve "estetik haz"dır.
- Sanat bilgisi yaratıcı insan aklının ürünüdür. Bu açıdan öznel ve özgün bir üründür.
- Teklik onun en belirgin özelliğidir. Aynı sanatçı bile farklı zamanlarda aynı objeyi farklı bir tavırla ele alıp farklı yorumlara ulaşır.

3. Sanat Bilgisi

- Öznellik sanat eserini yorumlayanlar için de geçerlidir. Örneğin; bir ressam yaptığı yağlı boya tablonun güzel olduğunu düşünebilir. Bu tamamen o ressamın kişisel fikridir.
- Aynı zamanda tabloyu görenler arasında da beğenenler ve beğenmeyenler olabilir. Herkes için bir ortak nokta bulmak söz konusu değildir.
- Sanat bilgisi farklı araçlarla ifade edilebilir. Resim, müzik, heykel, edebiyat, sinema, mimari, tiyatro gibi pek çok sanat dalları vardır.

3. Sanat Bilgisi

- Sanat Bilgisinin Özellikleri:
- Özneldir.
- Yaratıcı hayal gücüne, duygulara ve coşkuya dayalıdır.
- Akla ve mantık ilkelerine dayanmaz.
- Ölçütü yoktur.
- Ürünleri somuttur.

4. Teknik Bilgi

- İnsan doğayı değiştirirken alet yapar ve kullanır. İşte alet yapmak için gereken bilgi, teknik bilgidir.
- Adını "beceri" anlamına gelen yunanca "techne (tekne)" sözcüğünden almaktadır.
- Eski çağlarda el becerisine ve kişisel yeteneğe dayanan bilgi türü olarak ortaya çıkmıştır.
- Bir ağaç kovuğunu ev haline getirme, ok ya da yay yapabilme gibi.

4. Teknik Bilgi

- Teknik bilgi, Rönesans sonrası dönemde ise daha sistematik bir biçim almış ve teknoloji olarak adlandırılmıştır.
- Bunda bilimin verilerinin gündelik yaşama sokulma çabası vardır.
- Yani amaç yine günlük yaşamın kolaylaştırılmasıdır. Bunun örneği de bilgisayar, cep telefonu, televizyon... gibi ürünlerdir.

4. Teknik Bilgi

- Teknik Bilginin Özellikleri:
- Fayda amaçlıdır.
- Gündelik yaşamın kolaylaşması hedeflenir.
- Rasyoneldir.
- **Teknik Bilgi her zaman faydalı mıdır?**

5. Bilimsel Bilgi

- Evreni, toplumu ve insanı araştırma konusu yapan, bu araştırma konuları üzerinde gözleme, deneye ve akla dayanarak yöntemli bir şekilde elde edilen düzenli bilgiye bilimsel bilgi denir.
- Alanı çok geniştir.
- Kişiden kişiye toplumdaki topluma değişmeyen genel geçer, objektif ve bilimsel yöntemle elde edilen bilgilerdir.
- Sistemli ve tutarlı bilgilerden oluşur

5. Bilimsel Bilgi

- Amacı somut araştırmalar sonucunda, olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerini ortaya koymaktır.
- Bilimsel bilgi, ele aldığı konuya ve bilgiye ulaşmak için kullandığı yöntem ve amacına göre üç bilim grubuna ayrılır. Bunlar:
  1. Formel bilimler,
  2. Doğa bilimleri,
  3. İnsan bilimleridir.

5. Bilimsel Bilgi-Formel Bilimler

- Sembollerle iş gören, içerik değil formla, biçimle ilgilenen bilimlerdir. Matematik ve mantık gibi.
- Ele aldığı konular doğada bulunmayan, duyularla algılanamayan, yalnızca düşüncede olan tasarımsal varlıklardan oluşur.
- Örneğin matematiğin konularından olan sayıların, şekillerin, mantığın konusu kavramların, önermelerin ve akıl yürütmelerin doğada bir karşılığı yoktur. Sadece düşüncelerde yer alırlar.

5. Bilimsel Bilgi-Formel Bilimler

- Doğru, nokta ve sayı gibi gerçekte var olmayan varlıklar arasındaki ilişkileri ele alır ve inceler.
- Formel bilimlerin konusunu oluşturan ideal varlıklar, yalnızca düşüncede bulunduğundan gözlem ve deneyle incelenemez.
- Bunun sonucu olarak formel bilimler genellikle tümdengelim (dedüksiyon) yöntemini kullanırlar.

5. Bilimsel Bilgi-Doğa Bilimleri

- Konusunu doğada gerçekleşen olaylardan ve gerçekliklerden alan, bu somut olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerini ve olgusal sonuçları ortaya koymaya çalışan bilimlerdir.
- Biyoloji, kimya, fizik, zooloji gibi
- Formel bilimlerin tersine içerikle ilgili bilimlerdir.
- Olgusaldırlar. Ele aldığı konular doğrudan ya da dolaylı yoldan gözlenebilir.

5. Bilimsel Bilgi-Doğa Bilimleri

- Genel olarak tümevarım (endüksiyon) akıl yürütme yöntemini kullanılır.
- Yani, tek tek olaylardan, bu olayları açıklayacak genel sonuçlara, yasalara doğru gider.
- Temel aldığı ilke **nedensellik** ilkesidir. Bu ilkeye göre aynı nedenler benzer koşullar altında hep aynı sonuçları verir.
- Bu ilkeden hareketle doğada ortaya çıkan olaylar arasındaki ilişkileri kavramaya çalışır; sonrada bu ilişkileri doğa yasaları şeklinde ifade etmeye çalışır.

5. Bilimsel Bilgi-İnsan Bilimleri

- İnsanı değişik yönleriyle ele alan bilimlerdir.
- Toplum, toplumsal olay ve olguları inceleyen sosyoloji;
- İnsanın geçmişini konu edinen tarih;
- Kültürü konu edinen antropoloji;
- İnsanın yaşadığı dünyayı fiziksel, demografik, toplumsal ve ekonomik görünümüyle ele alan coğrafya;
- İnsan davranışlarını ele alan psikoloji vb. insan bilimleri arasında yer alırlar.

5. Bilimsel Bilgi-İnsan Bilimleri

- Bu bilimler, insanla ve insanın yapıp ettikleriyle ilgili olan bilimlerdir.
- Bu bilimler insanı; toplum kuran, kültür yaratan, tarih yapan bilinçli bir varlık olarak ele alır.
- İnsanı ve insanla ilgili olayları ele aldığı için de mutlak ve genel geçer sonuçlara ulaşmak çok zordur.

5. Bilimsel Bilgi

- Tümevarım yöntemini kullanırlar.
- Yasa ve genellemelere ulaşmaya çalışırlar.
- Evrenseldir.
- Nesneldir.
- Kesindir, doğrulanabilme özelliği vardır.
- Birikimli olarak ilerler.
- Akıl ve mantık ilkelerini kullanır.
- Uygulanabilir.
- Değişebilme ve kendini yenileme özelliğine sahiptir.
- Olgusaldır.
- Tekrarlanma özelliğine sahiptir.

6. Felsefe Bilgisi

- Felsefe bir soru sorma, sorgulama yapma etkinliğidir.
- Felsefi bilgiye soruyla, sorgulamayla ulaşılır.
- Felsefenin soruları yaşamın anlamı başlığı altında toplanabilecek sorulardır.
- İnsan yaşamının gerçekteştiği evrenin genel yapısı nedir? Güznel nedir? Doğru nedir? Toplum nedir? Devlet nedir?

6. Felsefe Bilgisi

- Felsefi bilgi, bilimsel bilgi gibi varlığı parçalara bölerek değil bir bütün olarak ele alır.
- Bütünsel, tümel açıklamalar getirmeye çalışır.
- Bunu yaparken deney gibi olgusal yöntemler değil, eleştiri gibi rasyonel (akılcı) yöntemler kullanır.
- Felsefenin açıklamalarında "kesinlik" ya da "bitmişlik" yoktur.
- Felsefede filozofun kişiliği ve geçmiş yaşantısı önemli rol oynar.

6. Felsefe Bilgisi

- Kapsamlı ve bütüncül bir bilgidir.
- Genel geçer değildir; kendini daima yenileyebilir.
- Mantık ilkelerinden yararlanır; sistemli ve tutarlı bir bilgidir.
- Felsefe bilgisinin bilimlerdeki gibi öğrenilecek doğruları yoktur.
- Eleştirel ve sorgulayıcıdır.
- Olması gerekeni de belirler.

6. Felsefe Bilgisi

- Yığılan (kümülatif) bir bilgidir. Bu nedenle tarihinden soyutlanamaz.
- Olgulara dayanma zorunluluğu yoktur.
- İçinde oluştuğu dönemden ve toplumdan etkilenir. Aynı zamanda dönemini ve toplumunu etkiler.
- Bilimlerin doğuşuna kaynaklık etmiştir.
- Evrensel bir bilgidir.
- Teknolojisi yoktur.

6. Felsefe Bilgisi (Felsefe – Bilim İlişkisi)

- Tüm bilimler, önce matematik olmak üzere farklı zamanlarda felsefeden ayrılmışlardır.
- Felsefe de, bilim de sistemli bir şekilde gerçeği ararlar.
- Düşünme ilkelerine uyarlar, eleştiriye açıktırlar, evreni, insanı, yaşamı açıklamaya çalışırlar.
- Felsefe evreni bir bütün olarak ele alır ve daha çok soyut olaylarla ilgilenir. Bilim ise kendisini duyu organlarıyla sınırlamıştır, doğayı ve evreni parçalara bölerek inceler.
- Felsefe varlığın özünü bilmek ister. Bilim varlığın özü ile ilgilenmez. Olgular arasındaki nedensellik ilişkisini ele alır.
- Bilimde bir kuram yanlışlanırsa zamanla değerini kaybeder. Felsefede ise düşünceler eskidikçe değer kaybetmez.

6. Felsefe Bilgisi (Felsefe – Din İlişkisi)

- Felsefe dine karşı değildir.
- Felsefe için din, incelenecek konulardan sadece biridir. Felsefenin konusu içerisine giren bazı sorunlar dinin de konuları arasında yer alırlar.
- Felsefe ile dinin problemlere yaklaşımları çok farklıdır. Felsefe, problemleri akla, mantığa ve gerçeğe dayanarak çözmeye çalışır. Eleştiriler yapar.
- Oysa dinde esas olan imandır. Cevaplardan kuşku duyulamaz. Tanrısal kaynaklıdır
- Bu bakımlardan felsefe ve din, birbirleriyle bağdaşmaz görünümündedirler. Fakat dindar bilinen nice düşünür felsefe yapmıştır, niceleri de felsefeyi sürdürmektedirler

6. Felsefe Bilgisi (Felsefe – Sanat İlişkisi)

- Sanat da felsefe gibi insan eseridir.
- İkisinde de doğa ve insan varlığı konu olarak alınır.
- İkisi de öznel ve yaratıcılık gerektirir.
- Felsefede akıl ilkeleri ileri derecede kullanılırken, sanatta daha çok, sezgiler, duygular, coşkular ve hayal gücü ön plandadır.
- Felsefe düşünce dünyamıza zenginlik katarken, sanat daha çok duygusal yönümüzü geliştirir.
- Felsefede bilgi ve eylemle ilgili “doğru”lar aranırken, sanatta “güzel” olan aranır.

Bilgi Türü	Özne ve Nesne arasındaki bağ	Öznellik - Nesnellik
Gündelik Bilgi	Sezgi, deneyim	Kısmen özel- nesnel
Dinsel Bilgi	İnanç	Öznel
Teknik Bilgi	Beceri, yetenek	Nesnel
Sanat Bilgisi	Yaratıcılık, hayal gücü	Öznel
Bilimsel Bilgi	Deney ve gözlem	Nesnel
Felsefi Bilgi	Akıl yürütme	Öznel

Eğitim gerçeklerin öğretilmesi değildir,
düşünmek için aklın eğitilmesidir...